

АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Проаналізовано сучасні методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. Проблему висвітлено з позиції різновекторної оцінки складових ефективності, а саме: ефективності інвестиційної та інтеграційної діяльності.

Постановка проблеми. Оцінка ефективності підприємства є вирішальним елементом у процесі прийняття управлінського рішення. Дослідження ефективності використання ресурсів (ефективність виробництва) забезпечує прийняття оптимальної стратегії управління, оцінка фінансової та комплексної ефективності дає відповідь про інвестиційну привабливість господарської одиниці, а також дозволяє зробити висновки про ефективність підприємства на макрорівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Категорія економічної ефективності досліджувалася такими закордонними вченими-економістами, як Е. Дж. Долан і Д. Е. Ліндсей, П. Самуельсон, К. Р. Макконел і С. Л. Брю, Д. П. Нортон і Р. С. Каплан, та вітчизняним видатними вченими, такими як О. І. Амоша, І. О. Бланк, В. М. Геєць, Б. М. Данилишин. Вітчизняні вчені присвячували роботи різним аспектам вказаної категорії. Л. О. Лігоненко розглядав категоріальний апарат ефективності [1], Ю. Ф. Гудзь, В. М. Марченко присвячували увагу підвищенню ефективності через інтеграційні процеси [2] та віднаходженню синергетичного ефекту від злиття та поглинань [3], І. В. Гончарова простежувала відтворювальні процеси для забезпечення системної ефективності [4], А. М. Турило і О. А. Зінченко вивчали фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства [5], В. Н. Парсяк досліджував бізнес-процеси як інструмент підвищення ефективності [6], оцінці ефективності інвестиційних процесів присвячені праці С. С. Аптекара [7]. Значна увага науковців до питань ефективності призводить до широкого діапазону критеріального оцінювання. Тому у роботі ставиться **мета** теоретичного аналізу існуючих методологічних підходів до оцінки ефективності.

Результати. Поставлене у роботі генеральне завдання почнемо з аналізу оцінювання ефективності бізнесу. У стратегічному масштабі метою діяльності компанії пропонується вважати її ринкову вартість, саме зростання цього показника демонструє ефективність бізнесу та інвестиційну привабливість. При цьому вважається, що створення ринкової цінності компанії в довгостроковій перспективі визначається процесом управління капіталом [8].

Для вітчизняних підприємств проблема полягає у тому, що на більшості підприємствах капітал розподіляється (у рамках процесу бюджетування) згідно з потребами у фінансуванні конкретних проектів, а не згідно зі стратегією довгострокового розвитку компанії. Як результат, інвестиційна стратегія часто не узгоджується з бізнесовою стратегією, і, таким чином, не може забезпечити довгострокового зростання ринкової цінності підприємства. Таким чином, політика фінансування діяльності компанії повинна узгоджуватися зі стратегічними напрямками її розвитку. Для оцінки пропонується використовувати показник рентабельності інвестованого капіталу (відносно середньозваженої вартості капіталу), темпи росту якого є ключовими факторами ринкової цінності, а тому для її підвищення компанія має вирішити наступні завдання: підвищити доходи, отримані від користування борговим капіталом; забезпечити перевищення рентабельності нових інвестицій над середньозваженою вартістю капіталу; збільшувати темпи росту, але лише доти, поки рентабельність нових інвестицій перевищуватиме середньозважену вартість капіталу; знизити вартість капіталу.

Поряд зі сказаним, науковцями вирішується завдання оптимізації залучення позикових коштів для фінансування оборотного капіталу в рамках процесу управління капіталом. Пропонована автором [9] детермінована факторна модель визначення оптимального співвідношення джерел формування оборотних коштів визначає залежність величини одержуваного прибутку від співвідношення джерел формування оборотних коштів і дозволяє визначити оптимальне співвідношення власних і позикових джерел.

Дослідниками значна увага приділяється дослідженням ефективності інвестиційних витрат. Виділяють два напрямки, як рекомендаційні для оцінки ефективності інвестиційних витрат: прості, статистичні методи, що не враховують фактору часу, і нові, динамічні методи, які базуються на дисконтуванні майбутніх грошових потоків, приведених їх до теперішньої вартості.

Найбільшого розповсюдження серед традиційних показників набули: період окупності і коефіцієнт ефективності. Деякі автори вважають [10], що найбільш інформативними методами оцінки ефективності інвестиційних витрат на даний час можуть бути: за собівартістю, за ринковою вартістю і участь у капіталі. Основою оцінки ефективності інвестиційних витрат є три підходи до визначення вартості інвестиційних витрат: оцінка з точки зору витрат до визначення вартості інвестиційних витрат, оцінка за допомогою прямого порівняння аналогів, оцінка з позиції очікування майбутніх доходів.

Існує точка зору, що критерієм ефективності роботи підприємства може бути процес відтворення основних фондів [11]. Фінансовий стан підприємства визначає можливість для оновлення основних фондів, тому оцінка їх відтворення може визначати фінансове становище та формувати інтегральний показник ефективності промислового підприємства. У якості факторів для названого узагальнюючого показника пропонується використовувати такі показники: фондодіддача, рентабельність продажів, рентабельність основних фондів, коефіцієнти оборотності основних фондів, переоцінки, повністю амортизованих основних фондів, інвестування, вибуття, покриття, фінансової незалежності, оборотності капіталу, рентабельності операційного продажу за грошовим потоком, рентабельності активів за вільним грошовим потоком.

На сьогодні найбільш методологічно невизначеним є питання оцінки ефективності інтеграційних процесів. В умовах концентрації капіталів дана проблема для вітчизняних підприємств є досить актуальною. Існуючі підходи, як правило, використовують для оцінки фінансові показники [12]. Пропонується виконувати оцінку ефективності інтеграції на основі моделювання грошових потоків основних транзакцій використання договорів про спільну діяльність. Синергетичний ефект обчислюють сумуванням ефекту від економічних властивостей об'єднання, від соціальних властивостей та інших властивостей та відніманням від'ємних властивостей без уточнення методики розрахунків таких ефектів. Для оцінки синергетичного ефекту можна розраховувати додатну чисту об'єднану вартість (метод Net Menger Value – NMV). Тобто порівнюється ринкова вартість нової компанії і ринкові вартості фірм, що її утворили. Різниця з урахування витрат на таке об'єднання повинна вказувати на синергетичний ефект.

Останнім часом, з'явилися наукові напрацювання, що відображають нові закономірності функціонування системи підприємств. Наприклад, Network-підприємства [13]. Вони визначається як «коаліція взаємозалежних спеціалізованих економічних одиниць зі своїми цілями (незалежні фірми та автономні організації), які діють без ієрархічного контролю, проте всі вони задіяні в системі із загальними цілями, через багаточисленні горизонтальні зв'язки, взаємну залежність і обмін». Головна мета – створення самоконтролю всередині підприємств через прозорість інформації і розподіл сфер відповідальності. Ми бачимо, що існування таких гнучких об'єднань змінює кут зору на оцінку ефективності. Якщо раніше ефективність підприємства враховувала наявність внутрішніх ресурсів (технологічних, технічних,

організаційних, інформаційних, економічних) і базувалася на порівнянні витрат і результатів. У цьому випадку процес стратегічного планування характеризується як діяльність певної групи керівників підприємств, функції яких полягають у формуванні цілей підприємства, інтерпретації зовнішнього середовища, формуванні стратегії, адаптації підприємства для забезпечення можливості реалізації вибраної стратегії. То у межах network-моделі з'являється принципово інший підхід до проблеми ефективного управління організацією. Центральним моментом стратегічного управління стають взаємовідносини в системі зв'язків. Характерна особливість стратегії, на якій заснована її ефективність, досягається завдяки поведінці підприємств, що взаємопов'язані в структурі. Взаємозв'язок між підприємствами стає основною ланкою, яка визначає ефективність і формує стратегію підприємств.

Висновки. Теоретичний аналіз літературних джерел із проблематики ефективної діяльності підприємства свідчить про наявність певних протиріч. З одного боку, не виникає сумнівів у необхідності оцінки ефективності господарської діяльності, як основної економічної категорії. З іншого боку, відсутня чітка позиція щодо вибору критеріїв ефективності та методики розрахунку показників. Розглядаються окремі складники такого оцінювання, наприклад, оцінюється ефективність інвестиційної, інноваційної, операційної, торгівельної діяльності. Робляться окремі методологічні спроби обрахунку інтегрального показника. В результаті, переважна більшість науковців, приходять до висновку, що менеджери кожного підприємства повинні обирати групи показників, які будуть відображати ефективність роботи підприємства. Перспективним напрямком досліджень є розробка інтегрального показника ефективності поточної та стратегічної діяльності підприємства.

Література

1. Лігоненко Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Л. О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10(88). – С. 207-216.
2. Гудзь Ю. Ф. Інтеграція малих підприємств як стратегічний напрямок підвищення ефективності в нестабільному економічному середовищі / Ю. Ф. Гудзь // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8(122). – С. 184-194.
3. Марченко В. М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття та поглинань / В. М. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4(118). – С. 135-142.
4. Гонтарева І. В. Вплив своєчасності відтворювальних процесів на системну ефективність розвитку підприємства / І. В. Гонтарева // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 2(116). – С. 60-76.
5. Турило А. М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 35-44.
6. Парсяк В. Н. Управління бізнес-процесами – інструмент підвищення ефективності організації / В. Н. Парсяк // Актуальні питання економіки. – 2011. – № 7(121). – С. 131-138.
7. Аптекарь С. С. Оцінка ефективності інвестиційних проектів / С. С. Аптекарь // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 42-49.
8. Семенов Г. А. Побудова моделі ефективного управління структурою капіталу підприємства / Г. А. Семенов, А. В. Пелешко // Вісник запорізького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 2(6). – С. 78-83.
9. Прохорова Ю. В. Оцінка ефективності залучення позикових засобів для формування оборотного капіталу / Ю. В. Прохорова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 32. – С. 139-144.

10. Куліковський С. Д. Фактична ефективність інвестиційних витрат у виробничі об'єкти сільського господарства : методи і показники / С. Д. Куліковський // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. [Електронний документ]. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_1/156.pdf.

11. Ігнашкіна Т. Б. Моделювання стану та ефективності відтворення основних фондів промислових підприємств / Т. Б. Ігнашкіна, Н. О. Шура // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2011. – № 1(55). – С. 205-210.

12. Пожидаева С. В. Оценки эффективности интеграции с позиции развития методологии ФСА и других методологических подходов / С. В. Пожидаева. [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://uecs.ru/uecs-27-272010/item>.

13. Ганущак-Єфіменко Л. М. Nttwork-модель об'єднання підприємств як ефективний напрям розвитку інтеграційних процесів / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Економіка та управління підприємствами. – 2010. – № 2(104). – С. 114-119.

М. Ю. Мілявський

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ ЯК ОБ'ЄКТАМИ КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ

У статті здійснено аналіз впливу форм власності машинобудівних корпорацій на ефективність системи корпоративного контролю. Проведено оцінку результативності дії системи корпоративного контролю на основі структурного аналізу розподілу машинобудівних підприємств за організаційно-правовими формами.

Вступ. Розвиток корпоративних відносин у машинобудівельному секторі ведеться відносно швидкими темпами. Щодо формування корпорацій в машинобудуванні, то як показують інформаційні дані, більшість промислових підприємств та підприємств інфраструктури виробничого призначення виступають суб'єктами колективної форми власності, а саме корпоративними структурами, домінуючі позиції належать відкритим і закритим акціонерним товариствам. Це пояснюється тим фактом, що АТ є найзручнішою організаційно-правовою формою корпорації, як підприємства, з погляду можливості залучення інвестиційних ресурсів для розвитку.

Проте здатність корпорації залучати фінансові ресурси може супроводжуватися загрозою подальшого корпоративного захоплення з боку інвесторів, що вказує на неефективну систему корпоративного контролю.

Проблеми підвищення ефективності корпоративного контролю досліджено у наукових працях Г. Астапової, С. Богачова, М. Белопольського, Р. Лепи та інших. Але авторами не відбито вплив специфіки машинобудівної галузі на ефективність корпоративного контролю за допомогою методів структурного аналізу.

Метою статті є виявлення на основі структурного аналізу розвитку корпоративних відносин у машинобудівній галузі ефективності дії системи корпоративного контролю.

Завдання:

проведення загального аналізу розвитку корпоративних відносин у машинобудівній галузі; здійснення аналізу впливу форм власності машинобудівних корпорацій на ефективність системи корпоративного контролю;

оцінка результативності дії системи корпоративного контролю на основі структурного аналізу розподілу машинобудівних підприємств за організаційно-правовими формами.